NÁVRH KRITÉRIÍ VÝBERU EXPERTOV PRE VALIDIZÁCIU OŠETROVATEĽSKÝCH DIAGNÓZ V ČR A SR

Proposal of criteria for selection of experts for validation of nursing diagnoses
in the Czech Republic and Slovak Republic

12: 407–413, 2010
ISSN 1212-4117

Renáta Zeleníková¹, Katarína Žiaková², Juraj Čáp², Darja Jarošová¹, Yvetta Vrublová¹

¹Ostravská univerzita v Ostravě, Lékařská fakulta, Ústav ošetrovateľství a porodní asistence

²Jesseniova lékařská fakulta Univerzity Komenského v Martine, Ústav ošetrovateľstva

Summary

In the validation of nursing diagnoses, which has a superior position in the research in the field of the nursing diagnostics, there is an important role of a group of nurses-specialists. Validation studies cannot be performed without their cooperation. A consequent choice of a group of experts is an important step in the process of the validation of nursing diagnoses. Accurate criteria for the identification of experts were delimited by Fehring in 1994 (Fehring, 1994, p. 59), but they cannot be employed in any country to their whole extent. The authors of particular validation studies use their partial modifications depending on the type of the study and conditions of the particular country. The target of the contribution presented here is to propose criteria of the choice of experts for purposes of validation studies of nursing diagnoses in the Czech Republic and Slovak Republic. The method of the panel discussion was employed for the establishment of criteria, which was implemented in January 2010. The panel of experts included 10 university teachers – 5 specialists from the Czech Republic and 5 specialists from the Slovak Republic. Fehring criteria were modified in such a way that they corresponded to the contemporary condition of the education of nurses in clinical practice. The criteria proposed are divided into the basic and supplementary ones. The basic classical criteria considered by the authors of the contribution are education in the branch nursing and clinical practice with at least one-year affiliation in the field adequate to the nursing diagnosis in question. The supplementing criteria are the specialty/certification in the field of the clinical practice with taking into account the relevant area of the nursing diagnosis, diploma, rigorous or dissertation theses in problems of nursing diagnostics and a published article (of research or theoretical nature) in the field of nursing diagnostics in a professional journal. Points were assigned to particular criteria from 1 to 3 provided that the expert is a nurse achieving the total number of 4 points. The criteria proposed can be achieved and are optimal for the choice of a group of experts in the field of validation of nursing diagnoses in the Czech Republic and Slovak Republic and they will be tested in validation studies of nursing diagnoses selected.

Key words: nurse – expert – nursing diagnosis – validation – validation study

Súhrn

Pri validizácii ošetrovateľských diagnóz, ktorá má dominantné postavenie vo výskume v oblasti ošetrovateľskej diagnostiky, zohráva dôležitú úlohu súbor sestier-expertov. Validizačné štúdie nie je možné uskutočniť bez ich spolupráce. Dôsledný výber súboru expertov je významným krokom v procese validizácie ošetrovateľských diagnóz. Aj keď presné kritériá identifikácie expertov vymedzil Fehring v roku 1994 (Fehring, 1994, s. 59), nie vždy je možné použiť ich v každej krajine v celom rozsahu. Autori jednotlivých validizačných štúdií si ich v závislosti na type štúdie a podľa podmienok danej krajiny čiastočne modifikujú. Cieľom predloženého príspevku je navrhnúť kritériá

výberu expertov pre potreby validizačných štúdií ošetrovateľských diagnóz v Českej republike a Slovenskej republike. Na tvorbu kritérií bola využitá metóda panelovej diskusie, ktorá bola realizovaná v januári 2010. Panel odborníkov tvorilo 10 vysokoškolských pedagógov – 5 odborníkov z Českej republiky a 5 odborníkov zo Slovenskej republiky. Fehringove kritériá boli modifikované tak, aby zodpovedali súčasnému stavu vzdelania sestier v klinickej praxi. Navrhované kritériá sú rozdelené na základné a doplnujúce. Za základné zaraďujúce kritériá autori príspevku považujú vzdelanie v odbore Ošetrovateľstvo a klinickú prax s minimálne jednoročným pôsobením v oblasti relevantnej k danej ošetrovateľskej diagnóze. Doplnujúce kritériá sú špecializácia/certifikácia v oblasti klinickej praxe k príslušnej oblasti ošetrovateľskej diagnózy, diplomová, rigorózna alebo dizertačná práca v problematike ošetrovateľskej diagnostiky a publikovaný článok (výskumného alebo teoretického charakteru) z oblasti ošetrovateľskej diagnostiky v odbornom časopise. Jednotlivým kritériám boli pridelené body od 1 do 3, pričom za experta považujeme sestru, ktorá dosiahne celkový počet bodov 4. Navrhnuté kritériá sú dosiahnuteľné a optimálne pre výber súboru expertov v oblasti validizácie ošetrovateľských diagnóz v Českej republike a Slovenskej republike a budú otestované vo validizačných štúdiách vybraných ošetrovateľských diagnóz.

Kľúčové slová: sestra – expert – ošetrovateľská diagnóza – validizácia – validizačná štúdia

ÚVOD

Pri validizácii ošetrovateľských diagnóz zohráva dôležitú úlohu súbor sestier-expertov. Validizačné štúdie nie je možné uskutočniť bez ich spolupráce. Úloha experta vo validizačných štúdiách sa odlišuje v závislosti na použitom validizačnom modeli a spočíva v hodnotení reprezentatívnosti, špecifickosti definujúcich charakteristík vo vzťahu k diagnóze ako aj hodnotení operačných definícií znaku vo vzťahu k diagnóze. Význam vzorky expertov pre výskum validizácie ošetrovateľských diagnóz akcentujú viacerí autori (Fehring, 1986, s. 188; Whitley, 1999, s. 10), ktorí považujú dôsledný výber expertov za významný prvok a krok v procese validizácie ošetrovateľských diagnóz.

Podľa Levinovej (2001, s. 29) existuje viacero dôvodov, prečo zodpovedať otázku „Kto je považovaný za experta v štúdiách validizácie ošetrovateľských diagnóz?“:

- v dostupných publikáciách rôzni autori definujú kritériá pre výber expertov rôznym spôsobom;
- v odbornej literatúre a v odborných časopisoch nie je jednotný názor na to, kto je expert;
- NANDA I dosiaľ nevypracovala záväzné kritériá pre výber expertov;

- v jednotlivých krajinách sú rôzne systémy profesionálnej prípravy sestier.

Hoci kritériá identifikácie expertov (tab. 1) vymedzil v roku 1994 Fehring (1994, s. 59), autor najviac používaných validizačných modelov ošetrovateľských diagnóz, nie je vždy možné použiť ich v každej krajine v celom rozsahu. Autori validizačných štúdií si ich v závislosti na type štúdie a podľa podmienok danej krajiny čiastočne modifikujú. Pre výskumníkov v oblasti validizácie ošetrovateľských diagnóz sa v Českej a Slovenskej republike môže stať problematické naplniť niektoré Fehringom definované podmienky pre expertov. Ide hlavne o požiadavky týkajúce sa diplomovej a dizertačnej práce z oblasti ošetrovateľskej diagnostiky, publikovaný článok alebo účasť na výskume v oblasti danej ošetrovateľskej diagnózy. Za účelom optimalizácie kritérií pre výber expertov v oblasti validizácie ošetrovateľských diagnóz sme sa rozhodli modifikovať Fehringom stanovené kritériá vychádzajúc z podmienok oboch krajín, ktoré spája spoločná história, podobný systém vzdelávania a používanie ošetrovateľskej diagnostiky v praxi.

Tabuľka 1 Fehringov hodnotiaci systém expertov (Fehring, 1994, s. 59)

Kritériá	Body
Magisterské vzdelanie v ošetrovateľstve	4 body
Magisterská práca zameraná na oblasť relevantnú k danej ošetrovateľskej diagnóze	1 bod
Publikovaný výskum v oblasti danej ošetrovateľskej diagnózy alebo podobnej oblasti	2 body
Publikovaný článok o problematike ošetrovateľskej diagnostiky v časopise	2 body
Doktorandská dizertačná práca v oblasti ošetrovateľskej diagnostiky	2 body
Súčasná klinická prax (minimálne 1 rok) v oblasti danej diagnózy	1 bod
Certifikácia v oblasti klinickej praxe k príslušnej oblasti diagnózy	2 body

CIEĽ A METODIKA

Cieľom predloženého príspevku je navrhnúť kritériá výberu expertov pre potreby validizačných štúdií ošetrovateľských diagnóz v Českej republike a Slovenskej republike. Na tvorbu kritérií bola využitá metóda panelovej diskusie. Panelová diskusia bola realizovaná v januári 2010 v rámci medzinárodného projektu *Problematika ošetrovateľskej diagnostiky – teoretické východiská a aplikácia v ošetrovateľskej praxi APVV SK-CZ-0151-09, MŠMT MEB 0810029*, ktorú riešia pracovníci Ústavu ošetrovateľstvá a porodní asistencie Lékařské fakulty Ostravské univerzity v Ostravě spolu s pracovníkmi Ústavu ošetrovateľstva Jesseniovej lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Martine. Panel odborníkov tvorilo 10 vysokoškolských pedagógov – 5 z Českej republiky a 5 zo Slovenskej republiky. Všetci pedagógovia sú odborníkmi v oblasti ošetrovateľskej diagnostiky, publikujú vedecké články z oblasti ošetrovateľskej diagnostiky v odborných periodikách a sú riešiteľmi alebo spoluriešiteľmi projektov v tejto oblasti. Pri tvorbe kritérií sme vychádzali z definície experta. Ako uvádza Reichel (2009, s. 137), takto je vnímaný nositeľ odbornej a kvalifikovanej informácie, resp. roly, ktorú môže prijať odborne erudovaný jednotlivec a ktorá sa blíži role konzultanta, poradcu, arbitra. Ďalšie východisko pre tvorbu kritérií tvoril Fehringov hodnotiaci systém expertov (Fehring, 1994, s. 59).

VÝSLEDKY

Pretože pre výber vzorky nie je možné v ČR a SR naplniť všetky Fehringom stanovené kritériá, modifikovali sme ich tak, aby zodpovedali súčasnému stavu vzdelania sestier v klinickej

praxi. Rozdelili sme ich pre potreby výskumu v oblasti validizácie ošetrovateľských diagnóz na základné a doplnujúce (tab. 2). Za základné zaradujeme kritériá považujeme vzdelanie v odbore Ošetrovateľstvo a klinickú prax s minimálne jednoročným pôsobením v oblasti relevantnej k danej ošetrovateľskej diagnóze. Doplnujúce kritériá sú špecializácia/certifikácia v oblasti klinickej praxe k príslušnej oblasti diagnózy, diplomová, rigorózna alebo dizertačná práca v problematike ošetrovateľskej diagnostiky, publikovaný článok (výskumného alebo teoretického charakteru) z oblasti ošetrovateľskej diagnostiky v odbornom časopise. Jednotlivým kritériám boli pridelené body od 1 do 3, pričom za experta považujeme sestru, ktorá dosiahne celkový počet bodov 4.

Požiadavku vzdelania v ošetrovateľstve a požiadavku odbornej praxe považujeme za najvýznamnejšie, preto sme ich zaradili medzi základné a nevyhnutné kritériá pre súbor sestier-expertov. V porovnaní s Fehringovým hodnotiacim systémom (Fehring, 1994, s. 59) sme kritérium magisterského vzdelania ohodnotili menším počtom bodov (3 body). Za bakalárske vzdelanie v ošetrovateľstve sme prideliť 2 body, keďže súčasťou kurikula je ošetrovateľský proces spolu s ošetrovateľskou diagnostikou. Stredoškolské a vyššie odborné vzdelanie sme ohodnotili 1 bodom. V našom návrhu sme bodovo odstupňovali tiež počet rokov klinickej praxe. Sestra vykonávajúca klinickú prax minimálne 1 rok získa 1 bod, pri klinickej praxi nad 5 rokov 2 body a klinickej praxi nad 10 rokov 3 body.

Doplnujúce kritériá definované panelom odborníkov tvoria špecializácia/certifikácia v oblasti klinickej praxe k príslušnej oblasti diagnózy,

diplomová/rigorózná práca zameraná na oblasť relevantnú k danej ošetrovateľskej diagnóze; publikovaný článok (výskumného alebo teoretického charakteru) o problematike ošetrovateľskej diagnostiky a doktorandská dizertačná práca v oblasti ošetrovateľskej diagnostiky. Bodové ohodnotenie diplomovej práce, špecializácie/

certifikácie, publikácie ostalo rovnaké, ako odporúča Fehring. Za doktorandskú dizertačnú prácu v oblasti ošetrovateľskej diagnostiky navrhujeme 3bodové ohodnotenie vychádzajúc z predpokladu, že tento typ práce vyžaduje podrobnú znalosť problematiky.

Tabuľka 2 Návrh kritérií výberu expertov pre Českú republiku a Slovenskú republiku

Kritériá	Body
Základné	
Magisterské/PhDr. vzdelanie v ošetrovateľstve	3 body
Bakalárske vzdelanie v ošetrovateľstve	2 body
SZŠ/VOS	1 bod
Súčasná klinická prax (minimálne 1 rok) v oblasti danej diagnózy	1 bod
Klinická prax viac ako 5 rokov	2 body
Klinická prax viac ako 10 rokov	3 body
Doplňujúce	
Špecializácia/certifikácia (napr. absolvovanie certifikovaného kurzu – kurz mentor apod.) v oblasti klinickej praxe k príslušnej oblasti diagnózy	2 body
Diplomová/rigorózná práca zameraná na oblasť relevantnú k danej ošetrovateľskej diagnóze	1 bod
Publikovaný článok (výskumného alebo teoretického charakteru) o problematike ošetrovateľskej diagnostiky	2 body
Doktorandská dizertačná práca v oblasti ošetrovateľskej diagnostiky	3 body

Pri pilotnej validizačnej štúdii v Českej republike a Slovenskej republike sme u 87 slovenských a 84 českých expertov okrem základných identifikačných údajov zistovali aj sebahodnotenie expertov v oblasti ošetrovateľskej diagnostiky na stupnici 1–5 (1 – najnižšie sebahodnotenie, 5 – najvyššie sebahodnotenie), používanie ošetrovateľskej diagnostiky v praxi a ošetrovateľskú diagnostiku počas štúdia. Tieto údaje sme mohli porovnať s podobnými zisteniami autorov Wake et al. (1994, s. 235), ktoré uvádzajú vo validizačnej štúdii 3 ošetrovateľských diagnóz Úzkosť, Beznádej a Neefektívne čistenie dýchacích ciest, kde súbor expertov tvorili sestry zo 6 rozličných krajín (Belgicko, Kanada, Kolumbia, Veľká Británia, Francúzsko, USA). Z výsledkov tejto komparácie (tab. 3) je vidieť

sebahodnotenie u expertov všetkých 8 krajín vrátane Českej a Slovenskej republiky. Najnižšie sebahodnotenie bolo u sester z Francúzska (2,4), Kolumbie (2,5) a Veľkej Británie (2,5). Najvyššie sebahodnotenie mali sestry z USA (3,96). Sebahodnotenie okolo 3,0 mali sestry z Belgicka (3,14) a Kanady (3,19), čo sa najviac približuje sebahodnoteniu sester Českej republiky (3,3) a Slovenskej republiky (3,2). Najvyššie sebahodnotenie sester z USA môže mať súvislosť s faktom, že NANDA vznikla v severoamerickom prostredí. Keď porovnáme ďalšie výsledky týkajúce sa ošetrovateľskej diagnostiky počas štúdia a používania v praxi, je zjavné, že najlepšie sú na tom sestry z USA. V 82 % uviedli ošetrovateľskú diagnostiku počas štúdia a v 100 % jej používanie v praxi.

Tabuľka 3 Sebahodnotenie expertov v ošetrovateľskej diagnostike podľa krajín

Krajina	Sebahodnotenie sestier (1–5; 1 = najmenej, 5 = najviac)	Ošetrovateľská dia- gnostika počas štúdia	Používanie ošetrovateľ- skej diagnostiky v praxi
Belgicko	3,14	57,4 %	80 %
Česká republika	3,3	65,5 %	61,3 %
Francúzsko	2,4	51,7 %	85,2 %
Kanada	3,19	63,9 %	83,3 %
Kolumbia	2,5	20,4 %	30,6 %
Slovenská republika	3,2	63,5 %	63,5 %
USA	3,96	82,0 %	100 %
Veľká Británia	2,5	29,2 %	45,8 %

DISKUSIA

Fehring, autor niekoľkých validizačných modelov pre výskum v oblasti validizácie ošetrovateľských diagnóz, zdôrazňuje potrebu „skutočných expertov“ (Whitley, 1999, s. 10). Odporúča preto používať širší hodnotiaci systém, ktorý zahŕňa kritériá pre výber experta: magisterský stupeň vzdelania v ošetrovateľstve so zameraním diplomovej práce v oblasti ošetrovateľských diagnóz, publikovaný výskum v oblasti danej ošetrovateľskej diagnózy či s ňou súvisiacej oblasti, publikovaný článok o ošetrovateľskej diagnostike v odbornom časopise, dizertačná práca s témou ošetrovateľskej diagnostiky, súčasná klinická prax s minimálne jednoročným pôsobením v oblasti relevantnej k validizovanej ošetrovateľskej diagnóze, certifikácia v odbore klinickej praxe relevantnom k danej diagnóze (Fehring, 1994; Levin, 2001, s. 29). Východiskom pre naše hodnotenie klinickej praxe sa stala publikácia Jonesa (2008, s. 39), podľa ktorého byť expertom vyžaduje 10–15 rokov vysoko motivovanej intenzívnej práce v konkrétnej oblasti. Kritérium odbornej praxe akcentujú viacerí autori validizačných štúdií, napr. LeMone, Weber 1995; Simon et al., 1995; Carmona, Lopes, 2006. V týchto štúdiách validizácie ošetrovateľských diagnóz súbor expertov tvorili sestry s klinickou praxou nad 5 rokov.

Na základe Fehringových odporúčaní je možné konštatovať, že sestra-expert by mala mať potrebné vedomosti (vzdelanie, kvalifikáciu

v ošetrovateľstve), praktické skúsenosti (klinickú prax) a predpoklady ďalšieho vzdelávania – profesionálneho rastu (v oblasti ošetrovateľskej diagnostiky). Tieto kritériá odporúčajú dodržať aj Grant a Davis (Levin, 2001, s. 29), ktorí vo svojej práci hovoria o „nevyhnutnosti príslušného školenia, skúsenosti a kvalifikácii“. Magisterské vzdelanie ako jediné kritérium pre sestru-experta je podľa Creasonovej (2004, s. 126) nedostačujúce. Odporúča upresniť požiadavky týkajúce sa najmä klinickej praxe a skúseností s ošetrovateľskou diagnostikou. Výber vzorky expertov vidí ako náročnú úlohu, pretože, ako uvádza, „neexistuje žiadny spôsob ako validizovať vedomosti experta“ (Creason, 2004, s. 126).

Aj v dvoch najčastejšie používaných validizačných modeloch ošetrovateľských diagnóz (model validity diagnostického obsahu – DCV model a model klinickej diagnostickej validity – CDV model) zohráva kľúčovú úlohu súbor expertov. Pre zostavovanie takéhoto súboru Fehring navrhuje používať hodnotiaci systém (tab. 1), ktorý by mal zabezpečiť, že vybraná sestra je dostatočne vzdelaná, má potrebné predpoklady a skúsenosti pre túto činnosť. Fehring (1994, s. 59) zdôrazňuje, že kvalita DCV modelu závisí na odbornosti expertov. Podľa neho, aby mohla byť sestra zaradená do súboru expertov, musí dosiahnuť skóre minimálne 5 bodov, pričom 4 body má za magisterské vzdelanie v ošetrovateľstve. Vyšší počet bodov je znakom vyššej odbornosti. Na základe skúse-

ností uvádza, že je lepšie mať menší počet expertov s vysokým stupňom odbornosti ako veľký súbor expertov s nízkou úrovňou odbornosti (Fehring, 1994, s. 59).

Keďže neexistuje konsenzus ohľadom kritérií výberu expertov, autori validizačných štúdií si kritériá prispôbujú podmienkam krajiny, v ktorej sa štúdiá realizuje. Pri zostavovaní kritérií pre validizačné štúdie v konkrétnej krajine je dôležité vychádzať z daných možností krajiny, pričom dôraz by mal byť kladený na vzdelanie zahrnujúce poznatky o ošetrovateľskej diagnostike a klinickú prax. Variabilitou kritérií pre výber expertov sme sa zaoberali v príspevku *Expert v procese validizácie ošetrovateľských diagnóz* (Zeleníková, Žiaková, 2008). Problematiku súboru expertov v česko-slovenskom sociokultúrnom kontexte naznačili už v roku 2006 autori prvej slovenskej validizačnej štúdie ošetrovateľskej diagnózy Beznádej (Holmanová et al., 2006; Žiaková et al., 2006).

Okrem kritérií pre výber súboru expertov je nutné venovať pozornosť aj počtu expertov, ktorý je potrebný pre validizačné štúdie, ale ani ten nie je presne stanovený. Podľa Fehringa je náročné získať dostatočný počet expertov pre validizáciu danej ošetrovateľskej diagnózy (Fehring, 1986, s. 188). Tento počet by sa mal odvíjať od počtu dostupných expertov pre danú validizačnú štúdiu a požiadavky ich náhodného výberu. Pre potreby DCV modelu je doporučená skupina 25–50 expertov, ideálne 50–100početná, náhodne vybraná skupina expertov (Creason, 2004, s. 124; Fehring, 1986, s. 188; Levin, 2001, s. 29). Dostatočná veľkosť vzorky je dôležitá pre dosiahnutie validity výsledkov.

Problematickým môže byť aj spôsob výberu vzorky expertov. Fehring (1986, s. 188) akcentuje požiadavku náhodného výberu. Podľa Reichela (2009, s. 138) sa pri výbere expertov dá postupovať tromi spôsobmi, pričom sa tieto postupy môžu kombinovať. Ide o tzv. citačnú analýzu (používanú hlavne pri výberoch z vedeckých kruhov), účelový výber a výber nabaľovaním (*snowball*). Do úvahy sa pritom berie povaha výskumného problému.

V kontexte skúmanej problematiky kritérií pre expertov v oblasti validizácie ošetrovateľských diagnóz predložený návrh kritérií nemožno považovať za definitívny a vyžaduje ďalšie overovanie, príp. úpravy.

ZÁVER

Rozdelenie kritérií pre výber súboru expertov v oblasti validizácie ošetrovateľských diagnóz v Českej a Slovenskej republike na základné a doplňujúce, pričom za záväzné považujeme základné, t.j. vzdelanie v ošetrovateľstve a súčasnú klinickú prax, môže uľahčiť výber výskumného súboru výskumníkom v oblasti validizácie pri použití vhodných modelov. Navrhnuté kritériá budú v rámci projektu otestované vo validizačných štúdiách vybraných ošetrovateľských diagnóz.

* Príspevok vznikol v rámci projektu *Problematika ošetrovateľskej diagnostiky – teoretické východiská a aplikácia v ošetrovateľskej praxi APVV SK -CZ-0151-09, MŠMT MEB 0810029*.

LITERATÚRA

- CARMONA, E. V., LOPES, M. H. B.: Content Validation of Parental Role Conflict in the Neonatal Intensive Care Unit. *International Journal of Nursing Terminologies and Classifications*, 2006, vol. 17, no 1, s. 3–9.
- CREASON, N.: Clinical Validation of Nursing Diagnoses. *International Journal of Nursing Terminologies and Classifications*, 2004, vol. 15, no 4, s. 123–132.
- FEHRING, R. J.: Validation diagnostic labels: standardized methodology. In *Classification of nursing diagnoses: Proceedings of the sixth conference*. St. Louis: Mosby, 1986, s. 183–190.
- FEHRING, R. J.: The Fehring Model. In *Classification of nursing diagnoses: Proceedings of the tenth conference*. Philadelphia: Lippincott, 1994, s. 55–62.
- HOLMANOVÁ, E., ŽIAKOVÁ, K., ČÁP, J.: Metodologické poznámky k problematike validizácie ošetrovateľských diagnóz. In: *Kontakt*, 2006, roč. 8, č. 1, s. 25–29.
- JONES, C. M.: From novice to expert: Issues of concern in the training of psychologists. *Australian Psychologist*, 2008, vol. 43, no 1, s. 38–54.
- LEMONE, P., WEBER, J.: Validating Gender-Specific Defining Characteristics of Altered Sexuality. In: *Nursing Diagnosis*, 1995, vol. 6, no 2, s. 64–69.
- LEVIN, R.: Who are the experts? A commentary on nursing diagnosis validation studies. *Nursing Diagnosis*, 2001, vol. 12, no 1, s. 29–32.
- REICHEL, J.: *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 137–138.
- SIMON, J. M., NOLAN, L., BAUMANN, M. A.: Differential Diagnostic Validation: Acute and Chronic Pain. *Nursing Diagnosis*, 1995, vol. 6, no 2, s. 73–79.
- WAKE, M. M., FEHRING, J. R., FADDEN, T.: Multinational Validation of Anxiety, Hopelessness, and Ineffective Airway Clearance. In: *Classification of nursing diagnoses: Proceedings of the tenth conference*. Philadelphia: Lippincott, 1994, s. 234–236.

WHITLEY, G. G.: Processes and methodologies for research validation of nursing diagnosis. *Nursing Diagnosis*, 1999, vol. 10, no 1, s. 5–14.

ZELENÍKOVÁ, R., ŽIAKOVÁ, K.: Expert v procese validizácie ošetrovateľských diagnóz. In: *Ošetrovateľská diagnostika a praxe založená na dôkazoch II. Nursing*

Diagnosis and Evidence Based Practice II. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta, 2008, s. 75–82.

ŽIAKOVÁ, K., ČÁP, J., HOLMANOVÁ, E.: Validizácia ošetrovateľskej diagnózy Beznádej. In: *Kontakt*, 2006, vol. 8, no 2, s. 249–256.

Renáta Zeleníková et al.
renata.zelenikova@osu.cz